

הרשב"א שם דאפילו מהלך קונה שביתה. ועי' להרה"ג המהדיר נר"ו על חידושי המאירי הע' 41 והע' 507). ובאחרונים לא מצאנו הכרע בזה (נתיבות שבת פמ"א סעי' ט הע' לט, אמנם ציין דבערוה"ש סי' תט כתב מדעת עצמו דמהלך קונה שביתה).

'רבי יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ילך' - נחלקו הראשונים לדעת רבי יהודה אם יכול לבחור ב' אמות לכאן וב' אמות לכאן, או שאינו יכול אלא לבחור ד' אמות שלימות לצד אחד (עי' רש"י כאן, אור זרוע, שו"ע סי' שמט סעי' ד ומשנ"ב שם, רבנו חננאל וריטב"א להלן דמ"ח והמהדירים שם, יד בנימין).
לענין הלכה אי כרבי יהודה או חכמים, עי' להלן (מח ע"א).

דף נו

'הלכה כרבי יוחנן בן נורי...הלכה כדברי המיקל בעירוב, ותרתי ל"ל...' - פרש"י: קמ"ל כדברי המיקל, באדם הוא דהלכתא כוותיה... אבל בכלים לית הלכתא כוותיה. עכ"ל. וכ"פ הטוש"ע (סי' תא) דמקילים לשני הצדדים: אדם ישן קנה שביתה ויש לו אלפיים אמה לכל רוח, אבל כלי הפקר לא קנו שביתה והרי הם כרגלי הזוכה בהם.

והנה, דעת הט"ז (שם ס"ק א) דכיון שפסקנו כך רק מחמת קולא, א"כ יש להקל לכל הצדדים, וגם בכלי הפקר לא אמרנו שלא קנו שביתה אלא משום דהוה קולא, אבל אם יצא חומרא - נקל ונאמר שכן קנו שביתה. והדוגמא היא, כגון שזכו בהפקר הזה שני אנשים בבת אחת, ואחד מהם עירב למזרח וכלה עירובו כמה צעדים סמוך לחפץ, והשני עירב למערב וכלה עירובו כמה צעדים סמוך לחפץ. כעת אם נאמר שכלי הפקר לא קנו שביתה ודינם כרגלי הזוכה בהם, א"כ לא יוכלו להוביל חפץ זה אלא לכאן ולכאן מספר צעדים כרגלי שני הזוכים בו, ועל כרחך שבכה"ג צ"ל דאזלינן לקולא ואמרינן דכלי הפקר קנו שביתה ויש להם אלפיים אמה לכל רוח ויוכל כל אחד מהם להובילו חזרה למקומו הוא. עכ"ד הט"ז (אמנם הקשה ע"ז מלקמיה דחפצי נכרי קנו שביתה גזירה אטו חפצי ישראל, ולכאורה אם שני יהודים שעירבו לשני כיוונים כנ"ל וישאלו החפץ מהנכרי, עכשו נאמר להם שהחפץ קנה שביתה ומותר לכל אחד להוליכו למקומו הוא, וע"י החומרא דגזרנו אטו חפצי ישראל - יצא קולא שיוליקוהו למרות שלמעשה באמת מעיקר הדין לא קנה שביתה ואסור להוציאו חוץ לתחומי שניהם. ונשאר הט"ז בצ"ע. ועי' בבאר היטב ס"ק א שהעתיק בפשיטות דבכלי הפקר שזכו בו שניים וכו' - אין אחד מהם יכול להוליכו אלא למקום שמותר לשניהם. וציין: ט"ז, ע"ש. ע"כ. הרי שהבין שמכוח הקושיה הכריע הט"ז דחפצי הפקר אין קונים שביתה אפי' אם יצא ע"י חומרא, ואסור לשניים הזוכים בו להוציאו מחוץ לתחום המותר לשניהם, וגם בחפצי נכרי אסור, ולא החמרנו בחפצי נכרי במקום שיכול לבוא ע"י לקולא. גם הפמ"ג במש"ז שם כתב דהט"ז כתב כן דרך הצעה וכו', ע"ש). ושאר האחרונים חלקו על הט"ז (עי' אליה רבה ס"ק א-ב, תוספת שבת, מאמ"ר, ערוה"ש סוהס"י, ביאור הלכה ריש סי' תא נמיהו י"ל דגם הט"ז לא החליט כן, שהרי נשאר בצ"ע, וכן הבינו הבאר היטב והפמ"ג וכדלעיל, וכ"כ להדיא כה"ח ס"ק ד[.])

'הלכה כדברי המיקל בעירוב' - ואע"פ שמדובר כאן בתחומין, פשוט לגמרא שהכלל של 'הלכה כדברי המיקל בעירוב' הוא בכל עניני עירוב, כולל תחומין (רש"י, רשב"א, ריטב"א. אמנם לענין מחיצות יבואר להלן די"א דלא אזלינן לקולא).

לא נתבאר הטעם בזה למה קבעו חכמים הלכה בעירוב כדברי המיקל. ובחזון איש (ליקוטים סי' ד סק"י) כתב דאין הטעם משום דבדרבנן אזלינן לקולא, שהרי אף בדרבנן אזלינן בתר הרוב, אלא כך קבעו חכמים כלל מיוחד בעירוב להקל אפי' כיחיד נגד רבים. עכ"ד. ועדיין לא ידענו למה באמת קבעו כן. ומהר"ש אבוהב בשו"ת דבר שמואל (סי' קמה, קנ) כתב דאפשר שטעמיהו משום דזימנין דנפיק מינה חורבא, לזולזל עמי הארץ בהוצאה דאורייתא מפני קצת דוחק המקום והשעה, ומשום שראתה חכמתם שאם יחמירו בדבר זה הויה חומרא דמייתי לידי קולא, מאד עמקו מחשבות רז"ל במצוה קלה של תקון סופרים בעירוב לטלטל חפציהם ממקום למקום, למען ייטב להם לנושאם בהיתר ולא באיסור. עכ"ד. ולכאורה טעם זה לא שייך אלא בעירובי חצרות ולא בעירובי תחומין (מגדים חדשים).

'לאחר שנזכר אמר כדאי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק' - עי' מש"כ ביוסף דעת עמ"ס נדה דף ט (חבורת צ עמ' 36-38).

שאלות ותשובות לסיכום וחזרה (בקיזור נמרץ):

פרק רביעי

דף מא

סח. מה התנאי להקראות 'הוליווהו לעיר אחרת'?
ו"א דוקא אם היא מוקפת מחיצות, ו"א אף אם אינה מוקפת מחיצות, ויש מסתפקים בזה. השו"ע פסק דדוקא מוקפת מחיצות, והביאור הלכה היקל בשעת הדחק.

סט. מהם הדברים שמעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ולמאי נפק"מ?
נכרים, רוח רעה, דקדוקי עניות. ונפק"מ למיבעי רחמי עליהו (אך על יצר הרע אפשר להתגבר).

ע. מיהם שאינם רואים פני גיהנם, ולמאי נפק"מ?
דקדוקי עניות, חולי מעיין, הרשות. ו"א אף אשה רעה. ונפק"מ לקבולי מאהבה.

עא. מה הדין בהוציאווהו מהעיר ונצרך לנקביו?
אם אינו מוצא מקום צנוע מותר לצאת ממקומו לחפש מקום צנוע, ואם פיקח הוא - יתקדם לכיוון תוך התחום, ואם לא מצא מקום צנוע עד שנכנס חוץ לתחום - הרויח, ויכול להשאר בתוך התחום כשאר בני העיר.
אם לא הצליח להכנס לתחום עירו - ו"א שמותר לו לחזור אח"כ למקומו הראשון, ו"א דיכול רק להתרחק ד"א ממקום הריח, ושם יש לו ארבע אמות.
ו"א דכל הקולא הנ"ל היא רק בהוצרך לנקביו גדולים, ו"א דאף בהוצרך לנקביו קטנים. ויש להחמיר כדעה ראשונה.

עב. דין פירות שיצאו חוץ לתחום?
ע"י טבלת סיכום בעמ' הנ"ל.

דף מב

עג. מה הדין בשבת בבקעה והקיפוח נכרים מחיצה בשבת?
ע"י טבלת סיכום מפורטת בעמוד הנ"ל.

עד. מה ההלכה במחלוקת רבן גמליאל וראב"ע עם רבי יהושע ור"ע?
ע"י טבלת סיכום מפורטת בעמוד הנ"ל.

דף מג

עה. האם יש תחומין למעלה מעשרה, או לא?
הגמרא נסתפקה בזה, והביאה ראיות לכאן ולכאן, ולמסקנה תנא דידן הסתפק בזה, ויש להחמיר. יש מפרשים דהחומרא היא לשני הצדדים, גם בנזיר וגם בתחומין. ויש מפרשים דרק בנזיר לחומרא, אבל בתחומין לקולא. ויש דעה אמצעית, דהשובת בביתו - לחומרא, והיה בספינה וכו' - לקולא.

עו. האם מותר לעשות מחיצה מבני אדם להיתר בשבת?
מותר רק בלי ידיעתם, ואפי' אם רק אחד מהם יודע (ו"א אפי' זה שנעשה בשבילו) - לא מהני. ואם עשו מחיצה לצורך אדם אחד - יכולים להמשיך לעמוד כדי להיות מחיצה לאדם שני, ובלבד שלא יזו עדיין ממקומם, אבל אחרי שזו - כבר לא יעשו אתם, דהו כיוודעים.
יש להמנע בזה"ז מעשיית מחיצה מבני אדם, אא"כ בשעה"צ ובשעה"ד.
ו"א דכל ההיתר רק לגבי אורך של פחות מאלפיים אמה, ויש חולקים.

דף מה

עז. מה הדין בנכרים שצרו על עירות ישראל?
אם באו (אפי' לא באו ממש, אלא שומעים שרוצים לבוא) על עסקי נפשות, או שבאו בסתם (דחיישינן שבאו על עסקי נפשות) או אפילו על עסקי ממון אך בעיר הסמוכה לספר - מחללים את השבת. ובזה"ז אפי' על עסקי ממון מחללין, דידוע דאם לא יניחום - יהרגום, והוי כעיר הסמוכה לספר. והכל לפי ראות העין והזמן.

עח. מי שישב בדרך ועמד וראה שהוא סמוך לעיר, האם מותר לו להכנס?
מחלוקת במשנה, רבי מאיר אוסר ורבי יהודה מתיר. הלכה כרבי יהודה, אך בתנאי דהיתה דעתו ללכת לעיר זו (ובתנאי שלא פירש בפיו שרוצה לשבות כאן במקומו).

דף מו

עט. מה הבדל בין 'הלכה' ל'נראין' ו'מטיין'?
לרש"י: הלכה - מורים ברבים. נראין - מורים ליחיד. מטיין - לא מורים.